

JAVNI ZAVOD KINODVOR

KINOBALON

Refleksija zasnove programa

Petra Slatinšek in Barbara Kelbl
2015

UVOD.....	2
ZAČETKI.....	2
VPLIVI.....	4
PROGRAMSKA USMERITEV.....	5
FILMSKO-VZGOJNI PRISTOP V KINOBALONU	7
CILJ	7
O ODNOSU DO FILMA IN GLEDALCA.....	8
O ODNOSU DO UČITELJA.....	10
FORMALNO IN NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE	12
O ODNOSU DO KINA.....	13
VIRI.....	14
DODATEK.....	15

UVOD

Pričujoči zapis razloži bistvo filmsko-vzgojnega programa Kinobalon – njegovih začetkov, konteksta, predvsem pa metode dela in cilje, v katere verjamemo.

Poudarek ni toliko na vsebini kot na načinu našega dela. Verjetno ima vsak program svojevrsten način gledanja na filmsko vzgojo in večkrat smo bili povabljeni, da predstavimo svojega. Tokrat v pisni obliki.

ZAČETKI

Kinobalon je filmsko-vzgojni program za otroke in mlade v Kinodvoru, katerega začetki sovpadajo z novoustanovljenim mestnim kinom. Kino z 90-letno tradicijo se je leta 2008 preoblikoval v mestni javni zavod. Kulturna politika Mestne občine Ljubljana je bila tedaj izrazito usmerjena v kulturno vzgojo – v njeno prepoznavnost in povečanje obsega kulturno-vzgojnih programov v mestu. Novoustanovljeni javni zavod je v ustanovnem aktu zapisal, da bo Kinodvor skrbel za prikazovanje kakovostne in zahtevnejše produkcije, pa tudi za kulturno vzgojo: »Zavod poleg prikazovanja filmov izvaja še dejavnosti filmske in kulturne vzgoje, izvaja pedagoške programe, programe promocije in izobraževalne programe, ki se nanašajo na področje avdiovizualne kulture.«

Mestna občina Ljubljana je glavni financer Kinodvora in njegovega filmsko-vzgojnega programa. Še več, z dodatnimi projekti omogoča dostopnost programa množici otrok

v Ljubljani – z brezplačnim filmsko-vzgojnim programom MOL generacije in z brezplačnimi predstavami na Ljubljanskem festivalu kulturno-umetnostne vzgoje Bobri.

Današnja struktura programa Kinobalon sega v sam začetek: prostočasni filmski program za otroke ob koncih tedna in med počitnicami, ki ga dopolnjujejo filmske in druge delavnice, in šolski filmski program za otroke in mlade (vključuje tudi srednješolce) med tednom dopoldan, ki ga spremlja refleksija – v obliki pogovora v kinu in v obliki filmskih delavnic v nižjih razredih. Za nadaljnje delo s filmom in samostojni razvoj refleksije so učiteljem (in staršem) v pomoč pedagoška gradiva, otrokom pa knjižice iz zbirke Kinobalon. Pri izboru filmsko-vzgojnega programa je učiteljem v pomoč šolski katalog, ki izide vsako leto pred začetkom šolskega leta.

Kinobalon danes predstavlja približno tretjino programa in obiska v Kinodvoru.

2009: **13.398** gledalcev (Kinodvor skupaj 67.673 gledalcev)

2010: **20.482** (Kinodvor skupaj 77.532)

2011: **20.402** (Kinodvor skupaj 96.364)

2012: **27.666** gledalcev, od tega 12.699 gledalcev na 319 rednih projekcijah in še 14.967 gledalcev na 154 šolskih projekcijah (Kinodvor skupaj 121.054)

2013: **30.730** gledalcev na 418 projekcijah, od tega 11.683 gledalcev na 242 rednih projekcijah in še 19.047 gledalcev na 176 šolskih projekcijah (Kinodvor skupaj 122.781)

2014: **33.351** gledalcev na 448 projekcijah, od tega 14.540 gledalcev na rednih projekcijah in 18.811 na šolskih projekcijah (Kinodvor skupaj 120.119).

Program je zasnovala Petra Slatinšek, razvija pa ga skupaj z Barbaro Kelbl, ki se je pridružila že v drugem letu delovanja Kinobalona. Pri programu je leto dni sodelovala tudi Živa Jurančič, ki v šolskem letu 2014/2015 za Art kino mrežo Slovenije vodi Nacionalni filmsko-vzgojni program po vzoru Kinobalona.

Kinobalon ima veliko mrežo zunanjih sodelavcev, strokovnjakov, ki pomembno prispevajo k oblikovanju programa. Knjižice za otroke je pomembno sooblikovala Alenka Veler. Obliko pogovorov, ki jih izvajamo po ogledu filmov v dvorani, je uvedla Irena Matko Lukan, nato pa smo jih razvijali tudi s pomočjo drugih sodelavcev (Jurij

Meden za pogovore s srednješolci, Mirjana Borčič v usmerjanju dialoga v iskanje pomena in razumevanje filma, v navdih pa so nam bili tudi Rudi Ocepek, Staša Tome, Tomo Križnar in drugi). Pri pogovorih z najmlajšimi nam je navdih Martina Peštaj. Družbeno-angažiranih tem v kinu se odlično loteva Mirjam Milharčič Hladnik. Pedagoška gradiva so dobila svojo najboljšo obliko z Andrejem Šprahom (pri filmih za srednješolce) in Barbaro Hanuš (pri filmih za predšolske in osnovnošolske otroke). Brez njih in drugih sodelavcev Kinobalon ne bi bil tako kakovosten, kot je.

19. novembra 2010 je Kinodvor na konferenci Europa Cinemas v Parizu prejel nagrado Europa Cinemas za najboljši program za otroke in mlade 2010. Mreža združuje 1182 kinematografov v 69 državah in 682 mestih, ki sledijo smernicam mednarodne mreže. Te vključujejo: posvečanje posebne pozornosti evropskemu filmu, razvijanje iniciativ, namenjenih otrokom in mladim, promoviranje raznolikosti, razvijanje mreže kinodvoran, ki bo omogočala skupne iniciative na nacionalni in evropski ravni, ter podpiranje prehoda na digitalne projekcije.

VPLIVI

Petra Slatinšek v Kinodvoru dela od leta 2003, nekdam tudi v okviru Mednarodnega festivala animiranega filma Animateka, v katerem je zasnovala Vzgojno-izobraževalni program animiranega filma Slon. Delo s tem programom je prineslo prve izkušnje dela z otroki v Kinodvoru. Na zasnovo Slona je vplival Unescov dokument [Road Map for Arts Education](#). In tudi Kinobalon je zrasel na teh izhodiščih. Glavno izhodišče je zapisano takole: »Domišljija, ustvarjalnost in inovacija so prisotne v vsakem človeku in jih lahko negujemo in uporabljamo. Med temi tremi jedrnimi procesi je močna povezava. Kot je izpostavil sir Ken Robinson, je domišljija značilna lastnost človeške inteligence, ustvarjalnost je uporaba domišljije, inovacija pa dovrši proces z uporabo kritične presoje pri izvedbi ideje.« (7)

Pri sami zasnovi Kinobalona je bila pomembna osnovna ideja **ustvarjalnega, domišljjskega časa v kinu**, ki lahko privede do vzgoje kritičnega gledalca.

Zasledovali smo ideje ene prvih filmskih vzgojiteljic pri nas, Mirjane Borčič. Leta 2014 smo v Kinodvoru izdali njeno knjigo *Odstiranje pogleda – Spomini, izkušnje, spoznanja*. Prav v tej knjigi se najbolj jasno odražajo njene misli o filmski vzgoji, ki smo jih posvojili in naravno preoblikovali. Bistveno izhodišče filmske vzgoje Mirjane

Borčić je, da naj gledalcu pomaga bogatiti **filmsko doživetje**: »Posveta v Mannheimu se je v drugi polovici 60-ih let udeležil Mikko Pyhalla, psiholog in pedagog iz Finske. Predstavil je metodiko razgovora o filmu, ki je v prvi plan postavila empatično sprejemanje filma, in tako izrinil identifikacijo kot izhodišče za obravnavo filma z mladimi. Dal je prednost raziskovanju odnosov v filmu in oblikovanju stališč posameznika do zapaženega ter se odpovedal poučevanju. Metoda je omogočala različna tolmačenja. Interpretacija filma je postala kreacija posameznika. Njegov koncept je bil pomemben tudi za naš prostor. Izognil se je enostranski razlagi sporočila in poučevanju o estetskih in moralnih normah ter uveljavil načelo odprtosti doživljanja. Pomembno je postalo dojeti tisto, kar film sporoča o odnosih med ljudmi in le-teh do okolja, pri čemer se soočajo doživljanje sveta avtorja in gledalca ter njuna različna tolmačenja resničnosti. Naučila sem se, in to me je zavezalo tudi v poznejšem pedagoškem delu, da je prav to soočenje ključ do filmske vzgoje, ki razvija občutljivost za filmsko sporočanje, bogati filmsko doživetje ter s tem razvija merila za vsebinsko in oblikovno vrednotenje filmskega dela.« (36) Več o tem bomo povedali v poglavju o ciljnih filmske vzgoje.

Idejo ustvarjalnosti, odprtosti za otrokova opažanja, dialog, je bilo treba prenesti v povsem konkretno oblikovanje programa. In še – kako predstaviti film učiteljem? V šolskem katalogu smo filmu dodali informacije, ki bi jim utegnile priti prav: starostna meja, uporabnost filma pri drugih predmetih, ideje za nadaljnje povezovanje, aktivnosti. In bolj nadrobne ideje za nadaljnje delo, ki jih navajamo v posameznem pedagoškem gradivu. Film smo skušali učiteljem obveznih predmetov približati, da bi ga lahko pri svojem delu uporabili. Na zasnovo kataloga in načina posredovanja informacij je najbolj vplival belgijski filmsko-vzgojni program [Écran large sur tableau noir](#) (v prevodu: Široko platno na šolski tabli), ki je prav tako nastal znotraj kina, Le Grinoux, in se razširil v nacionalni program filmske vzgoje v kinematografih. Precej pozneje se je izkazalo, da si delimo marsikatero idejo o filmski vzgoji, ne zgolj njen praktični prikaz. Več v poglavju o odnosu do filma.

PROGRAMSKA USMERITEV

Program Kinobalona, tako družinskega kot šolskega, najbolje odraža vsakoletni [šolski katalog](#). Otrokom želimo ponuditi širino in povečati dostop do vrst filmov, ki jih

slabše poznajo. Zanimajo nas celovečerni igrani filmi, avtorski animirani celovečerni in kratki filmi ter dokumentarci. Večina filmov v programu predstavlja sodobno evropsko produkcijo, za trg pa jih odkupijo slovenski distributerji. Zavoľjo kulturne širine redno prikazujemo tudi filme drugih kinematografij, predvsem na filmskih festivalih, na katerih sooblikujemo njihove programe za otroke in mlade (Ljubljanski mednarodni filmski festival, Mednarodni filmski festival Kino Otok in Mednarodni festival sodobnih umetnosti Mesto žensk). Skrb za dostopnost kratkih animiranih filmov je predvsem v domeni programa Slon na festivalu Animateka, sami pa se med letom odločamo tudi za začasne uvoze. Izziv za prihodnost je povečati dostopnost filmskega kanona – klasik za otroke in mlade, kratkega filma in še premalo poznane avangardnega in eksperimentalnega filma. Mnogih od teh filmov si otroci sami od sebe ne bi ogledali, bodisi zaradi težje dostopnosti bodisi zaradi odsotnosti promocije teh vsebin, z oblikovanjem ponudbe in s pravim pristopom pa jih zanimajo in spodbujajo njihovo radovednost.

Zanima nas kakovosten umetniški film. Znotraj tega dajemo prednost temam, ki so otrokom in mladim pomembne v posameznem starostnem obdobju in sovpadajo z njihovo razvojno stopnjo. Poudarek, predvsem igranih filmov za mlajše, je na otrokovem doživljanju sebe in sveta, ki ga obdaja. V ospredju filma naj bo otrok s svojimi izkušnjami, željami, potrebami in domišljijo. Zanimajo nas filmi, ki so v vsebinskem in oblikovnem pogledu večplastni, presegajo klišeje in iščejo samosvojost v izpovednosti. Pri animiranih filmih iščemo kakovostno likovno podobo, bodisi v zgodbi s klasično pravljiačno zasnovo bodisi v bolj abstraktni maniri. Dokumentarni filmi so izvrstna priložnost za prikaz drugačnih in raznovrstnih življenj otrok – in bolj ko uspe dokumentarcem izraziti osebno doživetje protagonista v filmu, boljši so za mladega gledalca, ki lahko preizprašuje to doživetje in ga povezuje s svojim. Posebno skrb in pozornost posvečamo tudi kakovostni domači filmski produkciji in tesno sodelujemo s slovenskimi animatorji.

Z besedami Mirjane Borčič: »Film naj trka na srce in zaposli razum.«

Vsebinsko vrednost kakovostnega filma odlično razloži prispevek »What does Quality mean in Films for Children?«, objavljen na spletni strani evropske organizacije za otroški film, katere član (in trenutno član organizacijskega vrha) je tudi Kinodvor:

<http://www.ecfaweb.org/ecfnet/quality.php?f=2>

FILMSKO-VZGOJNI PRISTOP V KINOBALONU

CILJ

Vodi nas želja, da bi otroke **navdušili za filmsko umetnost** – da bi v njej uživali, jo čim bolj polno doživljali in da bi jim razširila ustvarjalnega duha, predvsem pa da bi jo (samo)raziskovali. Stika mladih s filmsko umetnostjo ne pojmuje le kot pomemben del kulturne razgledanosti in omike, do katere bi moral imeti dostop vsak otrok, ampak tudi menimo, da je v sodobni družbi filmska kultura temeljni del razvoja posameznikove ustvarjalne in družbene zavesti in človečnosti.

Razvoj občutljivega, kritičnega in ustvarjalnega gledalca je kontinuiran proces, ki mu ni konca. Gledanje filmov, refleksija, gledanje filmov, refleksija, gledanje filmov, refleksija – to je neskončen proces, ki se stalno preoblikuje, ob tem pa se poznavanje in tako tudi doživljanje filma postopno spreminjata. Da bi filme lahko razumeli, jih moramo predvsem gledati. Vsako gledanje filmov razumemo kot ustvarjalno dejanje razbiranja pomena in vtkanja tega doživetja v izkustveni svet posameznika. Gledanje filmov je aktivno, saj pomembno vpliva na naše doživljanje – sebe, drugih in filma kot takega. Poleg širine filmskega programa v najboljših možnih pogojih – v kinu, na kakovostni projekciji – je za spoznavanje filmske umetnosti ključna refleksija. To podpirajo vse dodatne dejavnosti v Kinobalonu. Knjižice za otroke za samostojno delo, filmske in druge ustvarjalne delavnice, pedagoška gradiva za nadaljnje delo in tisto najpomembnejše, pogovor ob filmu.

Cilj filmsko-vzgojnega dela je vzgojiti občutljivega gledalca, ki film vedno bolje pozna, toda cilj ni nikoli dosežen – ni končnega eksaktnega znanja, ki bi ga lahko usvojili. So le izkušnje, ki vodijo v nova znanja. Gre za kontinuiran proces, ki traja, vse dokler filme spremljamo, občutljivost pa se razvija in pogloblja. Cilj torej ne more biti objektivno zapisan, temveč je lahko le osebni in subjektiven.

Posledično verjamemo, da je v procesu refleksije ključno otroke spodbujati k raziskovanju in opisovanju lastnega osebnega doživljanja. Z njimi vzpostavljamo dialog in se izogibamo občutku, da za vprašanje obstajata pravilen in napačen odgovor. Vprašanja so izhodišča za dialog, ki je nepredvidljiv in v katerem imajo otroci in odrasli enako pomembno vlogo. Otroke jemljemo resno in jih v pogovoru

spodbujamo, da poslušajo drug drugega, upoštevajo različna mnenja in doživljanja filma ter se jih učijo ubesediti in argumentirati. Odprti dialog in poslušanje sta dobra iztočnica za odhod iz dvorane, po katerem sledi osebni premislek in nato nova filmska izkušnja (ali druga umetniška izkušnja). Proces vodi v vedno večjo sposobnost izražanja misli o filmu – “prevajanje filma v govor o filmu”. In ker je gledanje filma ustvarjalni proces, otrok preko njega spoznava tudi samega sebe, druge otroke in se opredeljuje v odnosu do filmskih vsebin ter do sveta, ki ga film obravnava, to pa je svet, v katerem živimo.

Proces spoznavanja in raziskovanja je pomembnejši od končnega znanja ali kompetence. Cilj filmske vzgoje je lahko le kontinuiran proces spoznavanja filma, dostopen čim večjemu številu otrok.

O ODNOSU DO FILMA IN GLEDALCA

Film obravnavamo kot celoto in kot samostojno umetniško delo, ki se umešča v avtorjev opus, časovni in družbeni kontekst nastanka, njegovo razumevanje pa bistveno določa gledalec sam, s svojo bitjo in kontekstom. Novembra 2014 nas je v Ljubljani obiskal velikan francoske filmske teorije, Jean-Louis Comolli, ki je dejal, da filma brez gledalca ni. Poudariti je želel, da je film dialog med avtorjem in gledalcem. Film se uresniči šele v gledalcu. Temu sledimo in zato verjamemo, da je pogovor o filmu predvsem pogovor o avtorjevem in gledalčevem doživljanju sveta.

Nekoliko manj bliže nam je pristop, ki vzame za izhodišče le avtorjevo idejo, komunikacijo z gledalcem pa kot le enosmerno – od avtorja prek filma h gledalcu, saj posledično implicira le en pravi odgovor (kaj naj bi avtorjeva ideja bila) in seveda ne upošteva gledalčeve realnosti. Pri pogovoru o zornih kotih je, zlasti pri pogovoru z otroki, pomembno analizirati tudi protagonistov zorni kot. Protagonist je običajno otrok, ki doživlja nekaj, kar se utegne dotakniti tudi gledalca. Mimo teh čustev, še posebno pri filmih za otroke in mlade, ne moremo.

Prav tako nam ni blizu pristop, ki obravnava filmska izrazna sredstva kot izhodišče za filmsko analizo. Verjamemo, da je učenje o filmskem jeziku nujen del procesa spoznavanja filma, ne vidimo pa ga kot izhodišče. Izhodišče je filmsko doživetje in cilj

je (spremenjeno) filmsko doživetje. Vmes pa se zgodi tudi spoznavanje filmskih izraznih sredstev.

Ideja je dobro povzeta v sledečem odlomku predstavitve programa *Écran large sur tableau noir*: »Iz tega zornega kota prvotni objekt refleksije, diskusije in analize ni filmska govorica, temveč film kot pomenski sklop nekega ustvarjalnega podviga: film ni le zaporedje kadrov, sekvenc ali prizorov. Nasprotno, gre za celoto, katere različni deli vsebujejo raznovrstne pomene (delno implicitne, ki jih gledalec sam rekonstruira) kot tudi splošne cilje avtorja filma. Medtem ko avdiovizualni mediji dajejo prednost fragmentarnemu predstavljanju elementov stvarnosti, ki 'osupnejo' na račun pomanjkanja raziskovanja pomena ali koherentnosti, pa naš pedagoški pristop, nasprotno, temelji na filmu kot celoti, kjer en element – kader, sekvenca, zorni kot, formalna izbira ali beseda – nima nujno istega pomena glede na to, ali ga obravnavamo izolirano ali v širšem kontekstu. Šele ko na film gledamo kot na celoto, lahko opazimo dvoumnost, kompleksnost, protislovnost režiserjevega prijema, ki se ne omejuje na preprosto sporočilo: tako opažamo, da se v šolskih situacijah nerazumevanje ali napačne razlage mladih gledalcev le redko omejujejo na izolirano sekvenco; pogosteje zadevajo celostni pomen nekega ustvarjalnega projekta, katerega dosega (utemeljenosti) ne dojemajo.

Poudariti je tudi treba, da lahko izrekamo estetsko stališče le takrat, ko film jemljemo kot celoto, vključno z vsemi vzporednicami, kontrasti ali kot opomin med oddaljenimi sekvencami ali celo 'odmevanjem', ki ga lahko sproži neka drugotna podrobnost znotraj splošne dinamike filma ... V tej perspektivi je zanimivo preučiti estetsko dimenzijo celotnega filma (govorimo o realistični, baročni, formalistični estetiki), ocenjeno skozi različne elemente, ki so včasih nepomembni in razpršeni v teku projekcije in lahko prav tako temeljijo na kontrastih, ki jih zaznamo samo na globalni ravni. Refleksijo in analizo filmske estetike je tako mogoče peljati na podlagi spomina mladih gledalcev, četudi tak pristop ni tako poglobljen, kot je denimo poglobljena študija neke izolirane sekvence.« (3)

Še več, verjamemo, da analiza filma utegne biti kvečjemu bolj poglobljena, če film razumemo kot celoto. Zahteva bistveno več povezovanja posameznih delov filma in povezovanja gledanega filma z ostalimi.

Z refleksijo vsak nadaljnji film gledamo drugače in sčasoma razvijemo sposobnost medsebojne primerjave filmov.

Prepoznavamo različne pristope k obravnavi filma in se jih zavedamo (estetski, formalistični, medijsko analitični, filmsko kritični, strukturalistični, psihološki, sociološki, filozofski, zgodovinski, feministični, kulturološki ...). Naši sodelavci, zlasti sogovorci, ki vodijo pogovore ob projekcijah, in pisci, ki sodelujejo pri pripravi gradiv za učitelje in starše, izhajajo iz različnih strokovnih ozadij in ta ozadja vplivajo na pogled, ki ga imajo na film. To njihovo raznolikost vidimo kot prednost, ki lahko obogati različna doživljanja filma, zato jih vključujemo glede na vsebino in vrsto filma. Menimo pa, da osrednje stičišče teh različnih pristopov vendarle mora temeljiti v otrokovem neposrednem doživljanju filma kot takega in iz njega izhajati, če želimo, da otroci razvijajo lasten pogled. Šele nato lahko budimo njihovo radovednost z raznovrstnostjo pogledov drugih, če je ta pogled eden mnogih in ne edini pravilni.

O ODNOSU DO UČITELJA

Odnos do učitelja je osnovan na enakih temeljih kot odnos do otrok. Tako proces spoznavanja filma kot izbor filmsko-vzgojnega programa nastajata v dialogu. Učitelj ima možnost izbire. Izbere lahko film, dodatno dejavnost in sogovorca pri pogovoru. Isti učitelj ima lahko v teku leta različne prioritete: odloča se med ožjim filmsko-vzgojnim programom (izobraževanjem za film) ali pa izbere izobraževanje skozi film in učence pripelje v kino v sklopu pouka zgodovine, biologije, slovenščine ipd. Glede na učiteljeve prioritete v skupnem dialogu poiščemo najboljši film in sogovorca.

Učitelje spodbujamo, da enak dialog vzpostavljajo z učenci. Da spodbujajo odprt pogovor z njimi, jih pripravijo na ogled filma in se skupaj z njimi odločajo o izbiri dejavnosti po ogledu filma v razredu – pri tem so jim v pomoč naša pedagoška gradiva, ki ponujajo več kot eno možnost dejavnosti.

Bolj ko bo učitelj navdušen nad filmom, bolje ga bo posredoval učencem. Pomemben del (samo)izobraževanja učiteljev je gledanje filmov. Zato jih vabimo na naše večerne in otroške premiere in jih vključujemo v filmsko sredino. Možnost imajo sodelovati pri pogovoru z avtorji ter drugimi domačimi in tujimi gosti, ki jih redno vabimo v Kinodvor. Kinodvor je družabno središče s kakovostnim programom, v katerega so učitelji

skupaj z ostalo zainteresirano javnostjo redno vključeni. Gledanje filmov z refleksijo bogati njihovo filmsko izkušnjo – in večkrat ko gledajo film, več je imajo. Posledično posedujejo vedno večjo sposobnost navdušiti otroke za film. In v njih »vžgati plamen želje po filmu«, kot se je nekoč izrazil Alain Bergala, ko je opisoval vlogo učitelja.

Učitelje spodbujamo, da pri približevanju filma otrokom in mladim uporabijo znanje, ki ga že imajo, in ga z našimi spodbudami (v gradivu) dopolnjujejo. Spodbujamo jih k odprtosti procesa brez jasno definiranih končnih ciljev znanja, ki bi ga morali učenci usvojiti. Spodbujamo jih k dialogu z učenci in ne h klasičnemu podajanju znanja. Zanje nimamo pripravljenih tabel, kaj bi moral učenec v določenem razredu usvojiti, ne ponujamo jim klasičnega nadomestka učnega načrta za film, ki (še) ne obstaja. Ponujamo jim možnost, da skupaj z nami mlade izobražujejo o filmu na način, da družno spreminjamo njihov odnos do filma, njihove vrednote do družbe in upamo, da bodo pogosteje posegali po kakovostnem filmu in ostalih umetniških delih. Film ni klasična učna snov. Kakovostna upodobitev omogoča, da mnogokrat abstraktno šolsko znanje učenec poveže s konkretizacijo umetniške upodobitve, kar privede do globljega razumevanja in bolj osebno angažiranega odnosa učenca do obravnavane teme. Učitelje spodbujamo, da skozi filme poučujejo o družbi, etiki, neenakosti, drugačnosti, nasilju in drugih temah, ki jih filmi odpirajo – vsak na svoj estetski način. Film nam ponuja enega boljših načinov, kako z mladimi spregovoriti o temah, ki bi sicer ostale zamolčane. Tudi tu se je sčasoma izkazalo, da je naš pristop zelo podoben pristopu Širokega platna na šolski tabli: »Film ni samo predmet, snov, o kateri ima učitelj neko vednost in jo želi prenesti na učence, temveč pomeni predvsem aktivno intelektualno, moralno in čustveno sodelovanje mladih gledalcev. S pedagoškega vidika je zelo pomembno, da ne vsiljujemo enoznačnega 'branja' filma, saj to poudarja le en aspekt na škodo drugih pristopov, ki bi lahko pritegnili pozornost mladih gledalcev, pa tudi različno usposobljenih učiteljev.«

Program šolskega Kinobalona združuje interese učitelja, kinematografa in otroka. Ne sestavlja ga ozko izbran kanon, saj bi s tem omejili možnost izbire učitelja.

Samostojnega predmeta filmske vzgoje v Sloveniji nimamo na nobeni ravni izobraževanja. Kinodvor je aktivno vpet v pripravo strategije nacionalnega razvoja filmske vzgoje, znotraj katere bomo do konca leta 2015 oblikovali predlog učnih

načrtov za izbirni predmet filmske vzgoje v osnovni in srednji šoli. Pri tem si bomo prizadevali, da se neklasičen pristop izobraževanja o filmu prenese tudi v šolske klopi. Predlagali bomo evalvacijo znanja, ki bo temeljila na ocenjevanju učenčeve radovednosti, sposobnosti preseganja frustracije, ko se bo srečal s pomanjkanjem znanja in sposobnosti (samo)raziskovanja. Kot navdih nam služi britanski učni načrt predmeta art&design, ki pri izvedbi presega klasično podajanje znanja, pri evalvaciji pa njegovo klasično preverjanje.

FORMALNO IN NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE

Vsak program, ki poteka v obveznem šolskem času in ki ga določi učitelj, je del formalnega izobraževanja. Dejavnosti, ki potekajo v otrokovem prostem času, pa razumemo kot del neformalnega izobraževanja.

Dejavnosti v sklopu šolskega Kinobalona so torej del formalnega izobraževanja, družinski Kinobalon pa otroke in starše nagovarja v njihovem prostem času.

Dejavnosti se dopolnjujejo. V družinskem programu je še večji poudarek na splošni ustvarjalnosti otroka in na igri. Poudarek je tudi na rednem srečevanju in pripadnosti. Klub Kinobalon šteje okvirno 100 članov, novi prihajajo, odrasla mladina pa odhaja in se včlanjuje v Klub Kinodvor. Člani Kluba gledajo filme ceneje in imajo prednostno udeležbo na brezplačnih počitniških delavnicah. Delavnice so igrive, ustvarjalne, povezane so lahko s tematiko aktualnega filma, največkrat pa so filmske in v njih otroci spoznavajo proces nastajanja filma – poudarki so pri delavnicah različni: spoznavanje animiranih tehnik, luči, zvoka, dokumentarnega ali igranega filma ipd. Potekajo v majhnih skupinah in njihov cilj je, da otroci skozi proces raziskovanja in samoodločanja o tem procesu spoznavajo, kako film nastane in kaj ga določa. Delavnice ne potekajo po vnaprej določenem redu, temveč vključujejo veliko mero improvizacije in odločanja otrok, posledično pa zahtevajo mentorje, ki so se pripravljene odpovedati ambicioznim načrtom podajanja filmskega znanja otrokom.

Pri delavnicah in programu se povezujemo tudi z drugimi ustanovami v Ljubljani in film na tak način povezujemo z drugimi področji: sodobna umetnost, likovna umetnost, lutke, bralna kultura, naravoslovje idr. Tovrstne medinstitucionalne povezave so bistveno lažje izvedljive v družinskem kot šolskem programu. Šole se namreč odločajo (praviloma) za eno dejavnost dnevno, ali pa preprosto nimajo

sredstev za kombiniranje več dejavnosti hkrati, zato povezave ustvarjajo znotraj predmetnikov.

Umetnosti prečimo tudi s pripovedovanjem pravljic (vsako leto v družinskem programu gostimo tudi festival Pravljičice danes), z gledališčem, likovnimi dejavnostmi ter drugimi oblikami umetnosti in igre. Največ igre so otroci deležni v nedeljskem Sezamovem kotičku, ki staršem predstavlja varstvo, medtem ko so oni v kinu, otrokom pa poligon za ustvarjalno igro, pogosto povezano s filmi, ki so tisti vikend na sporedu Kinobalona.

Enkrat letno nas na Kinobalonovi premieri obiše tudi avtor filma z glavnimi igralci. Otroci imajo možnost srečanja z vrstniki iz tujine in vsak tovrsten stik bogati njihovo izkušnjo o filmskem svetu. Občasno predvajamo pozdrav glavnega igralca pred ogledom filma v kinu (video pismo s tujine).

Filmska vzgoja poteka tako v otrokovem prostem kot šolskem času. Medsebojno se programa dopolnjujeta in otrokom dajeta širino. Programa povezujejo vsestransko uporabne knjižice iz zbirke Kinobalon, ki skušajo otrokom približati film in njegovo vsebino.

O ODNOSU DO KINA

Maja 2014 smo v sklopu projekta Leto kina v Kinodvoru organizirali mednarodno konferenco Filmska vzgoja v kinu. Na njej smo preizpraševali vlogo, ki jo ima kino pri izvajanju filmske vzgoje. Glavni govorec na konferenci je bil britanski profesor in nekdanji podpredsednik združenja Europa Cinemas, Ian Christie, ki je vlogo kina umestil tako, kot jo vidimo tudi sami: »In moramo si zapomniti, da kino ni učilnica, moral bi biti mesto, kjer se zgodi čarovnija ...«

Povzetek konference v slovenščini:

<http://www.kinodvor.org/media/povzetek.konference.pdf>

Povzetek v angleščini: http://www.kinodvor.org/media/povzetek.konference_eng.pdf

Predavanja Iana Christieja:

<http://www.kinodvor.org/media/predavanja.iana.christieja.pdf>

Kino ima svojo moč, ki je dnevna soba in učilnica nimata: v njem lahko gledamo filme v najboljših možnih pogojih, kar je dobra predpostavka za kakovostno filmsko izkušnjo. Kot najboljše možne pogoje razumemo vizualno in zvočno kakovost predvajanja v kinematografu ter dejstvo, da se bistvo filma lahko izlušči le na formatu, v katerem je bil film posnet, predvsem pa pogoje, ki kinematografsko izkušnjo gledanja razločujejo od gledanj v drugih okoljih (osredotočenost pogleda, ki je ne motijo zunanji dražljaji, neprekinjenost projekcije in s tem polnost v koncentraciji, sodoživljanje filma z drugimi gledalci, v katerem pa je posameznik v svojem pogledu hkrati tudi sam).

Odhod v kino je za otroke in mlade tudi poseben dogodek, ki pozitivno prekine (šolski) vsakdan. Kot pravi Serge Daney na nekem mestu v zbirki esejev *La Rampe (The Ramp)*: »Ne gremo si ogledat filma, gremo v kino.«

Čeprav ima kino kot prostor edinstveno pozicijo, učitelje in starše spodbujamo tudi k drugim in drugačnim ogledom filmov. Raznovrstne filmske izkušnje so najboljša popotnica za vzgojo človeka, ki ima film rad.

VIRI

Poleg sproti navedenih virov so pomemben del naše refleksije tudi odzivi vseh, s katerimi prihajamo v stik ob našem delu. S sprotnimi, zelo iskrenimi in neposrednimi odzivi vedno znova pripomorejo k oblikovanju programa naši mladi člani Kluba Kinobalon, ki nas vsakič opomnijo, da program delamo zanje. K dialogu z mladimi gledalci je pomembno pripomogel tudi program MOL generacije, ki ga že šesto leto financira Mestna občina Ljubljana in v njem omogoča, da otrokom redno odpiramo dvorano ne le za ogled filmov, ampak tudi za redne pogovore ob teh filmih. Prav ti pogovori so dragocena refleksija vsebin, ki jih ponujamo, okno v to, kako konkretno doživljajo in interpretirajo film mladi, omogočajo pa nam tudi sprotno prilagajanje pristopov in metod. Program omogoča tudi reden stik z učitelji in izmenjavo izkušenj, mnenj, potreb.

Za razmislek o pomenu, ki ga ima filmska vzgoja v razvoju otrok in mladih, ter o načinih, na kakršne stik z umetniških delom deluje na posameznika, je bilo

pomembno tudi sodelovanje z dr. Robijem Krofličem pri oblikovanju predavanj za strokovna izobraževanja (na srečanjih ravnateljev, Kulturnem bazarju in v sklopu izobraževanj za učitelje v programu MOL generacije). Eno od izhodišč, ki si jih delimo, je zavedanje vloge estetske vzgoje, o kateri dr. Kroflič piše: »Vživetje v umetniško kreirano osebo oziroma dogodek, sočutje z njeno usodo, ukinjanje ego fantazij o samem sebi kot središču sveta, refleksija dogodkov, ki se meni samemu morda nikoli ne bodo zgodili, zmožnost ustvarjanja vizij o možnih svetovih, ki ukinjajo izvorno sebičnost in nepravičnost, so komponente imaginacije in hkrati kapacitete, ki poglobljajo posameznikovo etično zavest.« (Kroflič (2007) v *Vzgojna vrednost estetske izkušnje*)

Pomemben navdih za nastanek pričujoče refleksije našega dela je bila tudi odlična dvodnevna razprava, ki smo jo imeli v Berlinu oktobra 2014 skupaj z evropskimi partnerji pri projektu Framework for Film Education, ki ga vodi Britanski filmski inštitut. V projektu zastavljamo evropske smernice filmske vzgoje in smo primorani k jasni artikulaciji ciljev našega dela. Iz prakse smo tako prešli v polje teorije in našli način, kako predstaviti svoje delo, ki je v veliki meri zasnovano intuitivno ter na srčnem odnosu do otroka in filma.

DODATEK

Avgusta 2014 smo bili povabljeni na prvo srečanje kinoprikazovalcev Hrvaške, ki je potekalo v Zadru. Prosili so nas, da predstavimo model filmske vzgoje v Kinodvoru. Odločili smo se za preprosto igro »ZA in PROTI«, da bi jasno in enostavno soočili različna možna razumevanja v filmski vzgoji. Vsaka pozitivna in negativna izjava seveda ni enoznačna in tudi tu končnih odgovorov ni, kljub temu pa dobro pokaže na osnovne dileme filmske vzgoje in naš odnos do njih, zato naj bo dodatek k pričujoči refleksiji.

Film ni vsebina, ki bi jo učitelji morali posredovati učencem s pomočjo svojega znanja o njej.

Film je priložnost za dejavno moralno, intelektualno in čustveno udeležbo učencev.

Film ni tehnična mojstrovina.

Film je estetski dialog s kontekstom, običajno z realnostjo. Razumevanje filma je srečanje med avtorjem in občinstvom ter njuna skupna interpretacija realnosti.

Film ni predstavitev zgolj avtorjeve ideje.

Film je dialog med avtorjevo idejo in izkušnjo občinstva. Interpretacija filma je stvaritev posameznika – je odprta izkušnja.

Filmska vzgoja ni učenje filmskega jezika, strukture in zgodovine.

Filmska vzgoja povečuje občutljivost za film. Vpliva na vrednote in odnos občinstva do filma.

Filmska vzgoja ni uporaba filma kot orodja za nekaj drugega.

Filmska vzgoja občinstvo še vedno spodbuja, da o filmu razmišlja kot o zrcalu sveta. Lahko nas uči o življenju, ker pod vprašaj postavi naše vrednote in življenjske situacije, ki bi lahko ostale neizrečene.

Filmska vzgoja ne uporablja filmov, ki problem prikazujejo neposredno in moralizirajo.

Filmska vzgoja uporablja filme, ki povzročajo nelagodje ali naše vrednote postavijo pod vprašaj.

Filmska vzgoja se ne odvija zgolj med poukom.

Filmska vzgoja pripisuje enako pomembnost zunajšolskim dejavnostim. Vendar so metode različne. Otrokova potreba po igri je v zunajšolskih/družinskih programih bolj izpostavljena.

Pogovor o filmu ni predavanje ali kakršnokoli drugo posredovanje znanja občinstvu.

Pogovor o filmu je dialog z občinstvom.

Pogovor o filmu ni pogovor samo o izoliranih delih filma – zgodbi, ideji, jeziku.

Pogovor o filmu je pogovor o možnih avtorjevih motivih, kontekstu filma in naših čustvih/učinkih, ki jih je film povzročil.

Pogovor o filmu ne prinaša enega pravega odgovora.

Pogovor o filmu prinaša mnoge enakovredne odgovore.

Pri filmskih delavnicah gre za poučevanje filma kot obrti: zgolj za pisanje scenarija, pripravo snemalne knjige, snemanje in montažo.

Filmske delavnice so priložnost za raziskovanje, eksperimentiranje, poskušanje.

Filmska delavnica ni uspešna, ko je znanje o tem, kako posneti film, posredovano udeležencem.

Filmska delavnica je uspešna, ko otroci hočejo narediti več in so bili zmožni premagati frustracijo zaradi manjkajočega znanja, ki so ga potem našli.

Filmska delavnica ne jamči boljšega razumevanja filma.

Filmska delavnica nudi boljše znanje o filmskih tehnikah in zbudi umetniško ustvarjalnost.

Učitelji niso zunanji opazovalci našega programa.

Učitelji so naši partnerji. Obveščamo jih, vse leto smo jim na voljo, vključujemo njihove želje in jim vzbujamo zanimanje za film.

Učiteljem ne manjka znanja za filmsko vzgojo, tudi ko ne morejo učiti filma zaradi pomanjkanja formalne filmske izobrazbe.

Učiteljem so ponujena učna gradiva, ki jim nudijo ideje za filmsko vzgojo.

Gradiva za učitelje in starše ne vsebujejo ene vrste informacij in ne dajejo prednosti enemu načinu dela s filmom.

Gradiva za učitelje in starše nudijo nekaj možnih načinov dela s filmom. Odrasli in otroci so tisti, ki si izberejo, katerega bodo uporabili.